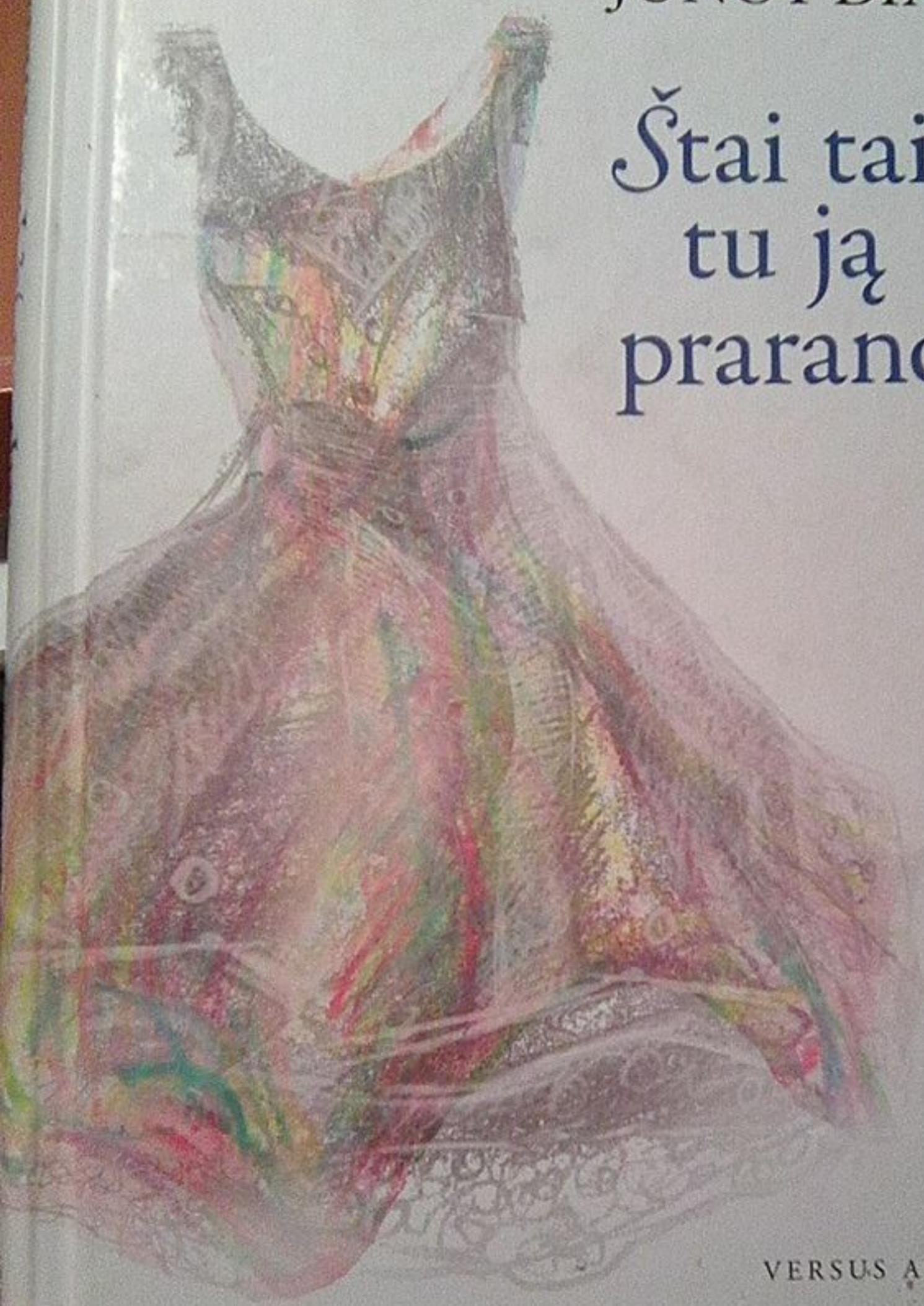


JUNOT DIAZ

Štai taip
tu ją
prarandi



VERSUS AUREUS

JUNOT DIAZ

Štai taip
tu ją
prarandi

Iš anglų kalbos vertė

Indrė Telksnytė



VERSUS AUREUS

*Invierno*¹

¹ *Žiema (isp.).*

NUO AUKŠČIAUSIO VESTMINSTERIO, mūsų pagrindinės gatvės, taško buvo matyti plonytė vandenyno juosta, užklojanti horizontą rytuose. Mūsų tėvas žinojo tą vietą, vadovybė visiems parodė, tačiau važiuodami iš JFK oro uosto nestabtelėjome. Mūsų savijautą tikriausiai gerino vandenynas, turint omenyje, kad daugiau nelabai ir buvo į ką žiūrėti. Londono terasa buvo didžiulis nesusipratimas – pusė pastatų vis dar neturėjo elektros, vakaro šviesoje tie statiniai tysojo it plytų laivai, ištempti į sausumą. Visur purvas, žvyras ir šen bei ten iš sniego kyšantys nudžiūvę vėly rudenį sodintos žolės kuokštai.

– Kiekviename pastate yra skalbykla, – paaiškino Papi.

Mami apsidairė miglotu žvilgsniu ir palinksėjo galva.

– Nuostabu, – pasakė.

Išsigandęs stebėjau, kaip sniegas sijojosi pats per save, brolis traškino pirštų sąnarius. Tai mūsų pirmoji diena Valstijose. Pasaulis buvo įšalęs.

Butas pasirodė didžiulis. Rafa ir aš turėjome atskirą kambarį, o virtuvė su šaldytuvu ir virykle buvo panašaus dydžio kaip visas mūsų namas Samnervelese. Nesiliovėme drebėję, kol Papi prišildė namus iki aštuoniasdešimties laipsnių. Vandens lašeliai padengė langus lyg bitės, turėjome nuvalyti stiklą, kad galėtume matyti, kas dedasi lauke. Mudu su Rafa, pasipuošę naujais drabužiais, atrodėme itin stilingai ir norėjome eiti į lauką, tačiau Papi liepė nusiauti batus ir nusivilkti striukes. Pasodino mus priešais televizorių, jo rankos buvo

liesos ir stebėtinai tankiai apžėlusios plaukais iki pat tos vietos, kur prasideda trumpos rankovės. Jis ką tik parodė, kaip nuleisti vandenį tualete, atsisukti čiaupą ir paleisti dušą.

– Čia ne šiukšlynas, – pradėjo Papi, – noriu, kad viską gerbtumėte. Nepakęsiu, jei mesite šiukšles ant grindų ar ant gatvės, ir nenoriu, kad šlapintumėtės krūmuose.

Rafa niuktelėjo man. Santo Dominge myždavau visur. Pirmąjį kartą Papi pamatė mane pačiame veiksmo įkarštyje, čiurlenantį gatvės pakampėje, savo pergalingo sugrįžimo vakarą. Jis ėmė šaukti: „Ką, po velnių, darai?“

– Čia gyvena padorūs žmonės, nuo šiol ir jūs turėsite tokie būti. Dabar esat amerikiečiai.

Ant kelių jis laikė butelį „Chivas Regal“.

Keletą sekundžių luktelėjau, kad atrodytų, jog suvirškinau viską, ką jis sakė, tada paklausiau:

– Ar dabar galim eiti?

– Gal padėkit man išsipakuoti? – pasiūlė Mami.

Jos rankos šį kartą buvo nepaprastai ramios, nors šiaip visada maigydavo gabalėlį popieriaus, rankovę ar viena kitą.

– Mes tik trumpam išeisim, – sumykiau.

Atsikėliau ir apsiaviau batus. Jei geriau pažinočiau tėvą, gal nebūčiau atsukęs jam nugaros. Nepažinojau. Pastaruosius penkerius metus jis dirbo Valstijoje, mes gyvenome Santo Dominge laukdami. Jis griebė man ausį ir truktelėjo atgal ant sofos. Neatrodė patenkintas.

– Galėsi išeiti tada, kai pasakysiu.

Žvilgtelėjau į Rafą, kuris tyliai sėdėjo priešais televizorių. Kai dar gyvenome saloje, skersai išilgai maišydavome sostinę niekieno neprižiūrimi. Pažvelgiau į Papi – tas siauras veidas man vis dar nepažįstamas.

– Kad man čia akių nevaritytum! – paliepė.
Mami atsistojo.

– Galėtumėt, vaikai, man padėti.

Nesijudinau. Per televiziją laidos vedėjai be paliovos leido beprasmius nuobodžius garsus. Jie vis kartojo vieną ir tą patį žodį. Vėliau, kai pradėjau eiti į mokyklą, sužinojau, kad tas žodis buvo „Vietnamas“.

MUMS NELEIDO eiti į lauką, todėl pirmąsias dienas daugiausia laiko leidome priešais televizorių ar spoksodami į sniegą. Papi sakė, kad per šalta, bet iš tiesų tai buvo tik jo įgeidis. Mami iššveitė viską kokius dešimt kartų ir ruošė mums velniškai prašmatnius pietus. Buvo neapsakomai nuobodu.

Netrukus Mami nusprendė, kad televiziją žiūrėti mums labai naudinga – taip galime išmokti kalbą. Jai mūsų protai atrodė it ryškios aštrios saulėgražos, kurioms nepaprastai reikėjo šviesos, todėl pasodindavo kuo arčiau televizoriaus ekrano, kad gautume didžiausią įmanomą tos šviesos kiekį. Žiūrėjome žinias, situacijų komedijas, animacinius filmukus – „Tarzaną“, „Žaibą Gordoną“, „Džonį Kvestą“, „Herkuloidus“, „Sezamo gatvę“ – kasdien po aštuonias devynias valandas televizijos, svarbiausias pamokas išmokome žiūrėdami „Sezamo gatvę“. Žodžius įsimindavome vis kartodami juos vienas kitam, ir kai Mami prašydavo paaiškinti jai, kaip tarti, mes kratydavome galvas ir sakydavome, kad nesuktų sau smegenų. „Tiesiog pasakykit“, – liepdavo, tačiau kai galiausiai lėtai ištardavome tuos žodžius, formuodami milžiniškus ir tingius garso burbulus, ji niekada negalėdavo atkartoti.

– Siaubinga, – sakydavau.

– O ką gi tu žinai apie anglų kalbą? – klausdavo ji.

Per vakarienę motina norėjo išbandyti savo anglų kalbą su Papi, tačiau jis tik vangiai baksnojo kiaulieną lėkštėje. Tai buvo ne pats geriausias Mami patiekalas.

– Nesuprantu nė žodžio, ką sakai, – galiausiai pareiškė.

Mami paruošė ryžių su kalmarais.

– Geriausia bus, jei anglų kalba pasirūpinsiu aš.

– Bet kaip, tu įsivaizduoji, aš išmoksiu?

– O tau nereikia išmokti. Be to, eilinė moteris ir negali išmokti angliškai. Išmokti šią kalbą sunku. – Pasakė jis pirmiausia ispaniškai, o tada angliškai.

Mami nepratarė daugiau nė žodžio. Ryte, vos tik Papi paliko butą, ji įjungė televizorių ir pasodino mus priešais. Bute rytais visada labai šalta, todėl išlipti iš lovos buvo tikra kankynė.

– Dar per anksti.

– Čia kaip mokykla, – pasiūlė ji.

– Visai ne.

Buvome pripratę į pamokas eiti vidurdienį.

– Judu per daug skundžiatės.

Ji stovėdavo už mūsų, kai atsisukdavau, matydavau, kaip be garso taria žodžius, kuriuos mokėmės, bandydama juos suprasti.

NET ANKSTYVAIS RYTAIS PAPI KELIAMAS triukšmas buvo neįprastas. Gulėdavau lovoje klausydamas, kaip klupinėja vonioje lyg girtas. Nežinau, ką tiksliai jis dirbo kompanijoje „Reinolds Aluminum“, tačiau turėjo galybę mašinų aliejumi suteptų uniformų spintoje.

Tikėjausi kitokio tėvo – aukšto, kokių septynių pėdų ūgio, kuris turėtų užtektinai pinigų nupirkti visą mūsų rajoną – šitas buvo vidutinio ūgio ir vidutinio veido. Atvažiuodavo į mūsų namus Santo Dominge varganu taksi, ir dovanos, kurias atveždavo, būdavo kuklios – vilkeliai ir žaisliniai šautuvai, kuriems jau buvome per dideli ir iškart sulaužydavome. Nors jis glėbesčiavo mus ir net nusivedė vakarienės į Malekoną, kur pirmą kartą gavome paragauti kepsnių, nežinojau, iš ko jį sudėlioti. Tėvas – vienas tų dalykų, kuriuos sunku sukurti.

Pirmosiomis savaitėmis Valstijose didžiąją laisvo laiko dalį Papi leido pirmame namo aukšte su knygomis ar priešais televizorių. Kai nebūdavo reikalo, jis per daug su mumis nekalbėdavo, ir tai nė kiek nestebino. Matėme kitų tėčius, supratome, kaip veikia šita sistema.

Brolį jis bandė atpratinti nuo rėkimo ir daiktų daužymo. O man daugiausia kliūdavo dėl batraiščių. Papi kažkodėl labai rūpėjo tie batraiščiai. Nežinojau, kaip juos teisingai užsirišti, o kai pagaliau pavykdavo sumegzti gan grėsmingą mazgą, jis pasilenkdavo ir vienu truktelėjimu išardydavo. Rafa sakydavo, kad bent jau turiu mago ateitį, tačiau tai buvo rimta. Brolis parodė man, kaip susidoroti su batų raišteliais, atsakiau, kad supratau, ir neturėjau jokių sunkumų užsirišdamas batus prie jo, tačiau kai Papi kvėpuodavo man į kaklą, laikydamas ranką ant diržo, negalėjau gerai atlikti užduoties; žiūrėjau į tėvą, tarsi tie batraiščiai būtų laidai, o jis lieptų juos sujungti.

– Gvardijoje sutikau kvailų vyrų, tačiau visi jie sugebėjo užsirišti sukništus batus, – pasižiūrėjo į Mami, – kodėl jis negali?

Tai buvo ne klausimas, kuris turėtų atsakymą. Mami nuleido akis žemyn žvelgdama į venas, išvagojusias jos rankas.

Kokią sekundę Papi vandens vėžlio akys susitiko su mano siomis.

– Nežiūrėk į mane, – subaubė.

Dienomis, kai išspausdavau pusiau padorų, pasak Rafos, atsilikėlišką mazgą, Papi kibdavo prie mano plaukų. Rafos plaukai buvo tiesūs, perskirti šukomis per vidurį, lyg iš Karibų senelio svajonės, o maniškiai – užtektinai afrikietiški, kad pasmerktų mane nesibaigiančioms šukų procedūroms ir antžmogiškoms šukuosenoms. Motina mus kirpdavo kiekvieną mėnesį, tačiau kai pasisodino mane į kėdę šį kartą, tėvas liepė jai nesivarginti.

– Yra tik vienas būdas šituo pasirūpinti, – pasakė, – eik apsirengti.

Rafa nusekė mane į miegamąjį ir stebėjo, kaip sagstausi marškinius. Jo burna atrodė įsitempusi. Pradėjau nerimauti.

– Kas yra? – paklausiau.

– Nieko.

– Tada liaukis spoksojęs.

Kai reikėjo autis batus, Rafa man juos užrišo. Prie durų tėvas pažvelgė žemyn ir pasakė:

– Tobulėji.

Žinojau, kur stovi mūsų furgonas, bet tyčia nuėjau į priešingą pusę, kad galėčiau apsižvalgyti. Papi nepastebėjo šito nuklydimo, kol nepasukau už kampo. Kai suurzgė mano vardą, nuskubėjau atgal, tačiau spėjau pamatyti laukus ir vaikus sniege.

Sėdėjau priekinėje sėdynėje. Jis paleido Džonio Venturos kasetę, ir įvažiavome į devintąjį kelią. Purvino sniego krūvos gulėjo šalikelėse.

– Nieko nėra blogiau už seną sniegą, – pasakė jis, – gražu, kol krinta, bet vos pasiekęs žemę virsta šūdu.

– O būna avarijų kaip per lietu?

– Ne tada, kai aš vairuoju.

Nendrės Raritano krantuose buvo standžios, smėlio spalvos. Kai pervažiavome upę, Papi tarė:

– Dirbu kitame mieste.

Iki Pert Ambojaus trenkėmės dėl tikro talento paslaugų – puertorikiečio kirpėjo Rubio, kuris tiksliai žinojo, ką daryti su mano *pelo malo*¹. Jis užtepė dviejų ar trijų rūšių kremo man ant galvos ir liepė kurį laiką pasėdėti; kai jo žmona išskalavo, ilgai studijavo mano galvą veidrodyje, patampė plaukus, įtrynė aliejaus ir galiausiai atsidūsėjo.

– Geriausia bus, jei viską nuskusime, – pasakė Papi.

– Yra ir kitų būdų, kurie galėtų suveikti.

Papi žvilgtelėjo į savo laikrodį.

– Nuskusk.

– Gerai, – pasakė Rubio.

Stebėjau per savo plaukus besiiriančią mašinėlę, pasirodantį skalpą, tokį švelnų ir bejėgį. Vienas senų vyrų laukiamajame sušnerkštė nosimi ir kilstelėjo skaitomą laikraštį. Man suko pilvą; nenorėjau, kad mane nuskustų, tačiau ką aš galėjau pasakyti tėvui? Neturėjau žodžio. Kai Rubio baigė, įtrynė talko pudros man į kaklą.

– *Guapo*², – pasakė ne visai užtikrintas. Padavė man juostelę gumos, kurią brolis pavogė, vos tik grįžome namo.

– Na? – paklausė Papi.

– Per daug nukirpai, – sakiau teisybę.

¹ Prastais plaukais (*isp.*).

² Gražus (*isp.*).

– Taip geriau, – nukirto mokėdamas kirpėjui.

Kai tik išėjome į lauką, šaltis surakino man galvą lyg gabalą šlapio purvo.

Atgal važiovome tylėdami. Naftos tanklaivis suko į uostą Raritane, svarsčiau, ar sunku man būtų prasmukti į laivą ir dingti.

– Tau patinka *negras*? – paklausė tėvas.

Pasukau galvą atgal pasižiūrėti į ką tik praėjusią moterį. Atsisukęs suvokiau, kad jis laukė atsakymo, kad norėjo žinoti, ir nors traukė burbtelėti, jog man nepatinka jokios rūšies mergaitės, atsakiau: „o taip“, ir jis nusišypsojo.

– Jos gražios, – pasakė ir prisidegė cigaretę, – jos pasirūpins tavim geriau nei bet kas kitas.

Rafa juokėsi, kai mane pamatė.

– Atrodai kaip didelis nykštys.

– *Dios mío!* – šūktelėjo motina apsukdama mane. – Ką jam padarei?

– Gerai atrodo, – atsakė Papi.

– Ir jis susirgs nuo šalčio.

Papi uždėjo savo šaltą delną man ant galvos.

– Jam patinka, – pasakė.

PAPI DIRBDAVO ILGAS penkiasdešimt valandų per savaitę ir laisvomis dienomis norėjo tylos, tačiau brolis ir aš turėjome per daug energijos, kad galėtume tyliai sėdėti; nematėme bėdos naudodami sofas kaip tramplinus devintą valandą ryto, kol Papi miegojo. Savo senajame *barrio* buvome pripratę prie žmonių, trenkiančių *merengue* dvidešimt keturias valandas

1 Dieve mano (*isp.*).

per parą. Kaimynai viršuje, vis kovoję vienas su kitu it troliai, trypė mums virš galvų.

– Ar judu užsičiaupsit?

Tada Papi išeidavo iš kambario su atsagstytais šortais ir rėždavo:

– Ką jums sakiau? Kiek kartų reiks sakyti, kad būtumėt tyliai?

Jis nesivaržė pliaukštelėti mums, praleisdavome ištisas popietes Bausmės eilėje – savo miegamajame, kur turėdavome gulėti savo lovose ir nieku gyvu nesikelti, jei Papi įpuldavo į kambarį ir pagaudavo mus žiūrint pro langą į gražų sniegą, nusukdavo ausis ir smagiai pliaukštelėdavo, o tada turėdavome klūpėti kampe kelias valandas. Jei ir čia susimaudavome juokaudami ir gudraudami, priversdavo klūpėti ant kokosų trintuvės aštriosios pusės, leisdavo atsistoti tik tuomet, kai imdavome kraujuoti ir verkšlenti.

– Dabar būsit tylūs, – sakydavo visas patenkintas. O mes gulėdavome lovose nuo jodo degančiais keliais, laukdami, kol jis išeis į darbą ir galėsime prispausti delnus prie šalto stiklo.

Stebėdavome, kaip kaimynų vaikai stato sniego senius ir namelius, kaip kovoja sniego mūšiuose. Papasakojau broliui apie matytą lauką, tokį milžinišką mano atmintyje, tačiau jis tik truktelėjo pečiais. Ketvirtame bute gyveno brolis ir sesuo, mojuodavome jiems, kai būdavo lauke. Jie mojuodavo atgal ir rodydavo, kad išeitume, tačiau kratydavome galvas: „Mums negalima.“

Brolis nusitempė sesę, kur žaidė kiti vaikai su kastuvais ir ilgais sniegu apkibusiais šalikais. Atrodė, jai patiko Rafa, mojo jam nueidama. Jis neatmojavo.

– Amerikietės turėtų būti gražios, – sakė jis.

- Ar matei nors vieną?
- O kuo tu ją pavadintum?

Jis išsiėmė nosinę ir iščiaudėjo dvigubą snarglį. Mums visiems skaudėjo galvas, kamavo kosulys ir peršalimai; net kai šiluma buvo atsukta visu stiprumu, žiema spardė mums užpakalius. Turėjau net bute dėvėti kalėdinę kepurę, kad nešaltų mano skusta galva; atrodžiau it nelaimingas atogražų elfas.

Nusišluosčiau nosį. Jei tokios tos Jungtinės Valstijos, tai prašau siųsti mane namo.

- Nesijaudink, tikriausiai važiuosime namo, - pasakė Mami.

Iš kur ji žino?

Ji ir Papi kalbėjosi apie tai. Mami mano, kad būtų geriau grįžti. Rafa niūriai perbraukė pirštu per langą; nenorėjo išvykti; jam patiko televizorius, tualetas ir jau matė save su mergaite iš ketvirto buto.

- Nežinau, kaip dėl šito, - pasakiau, - neatrodo, kad Papi ruoštųsi kažkur važiuoti.

- Ką tu išmanai? Esi tik nususęs *majón*¹.

- Žinau daugiau nei tu, - atrėžiau, - Papi nė karto neužsiminė apie grįžimą į salą.

Palaukiau, kol jis bus geresnės nuotaikos, paskui, kai pažiūrėjo „Abotą ir Kostelo“, ir paklausiau, ar mano, kad netrukus grįšime.

- Kurių galų?
- Apsilankyti.
- Niekur tu nevažiuosi.

¹ Jauniausias šeimoje vaikas (*isp. žargonas*).

TREČIA
Mami, bu
Ji virė m
indus. Ji r
aplankyti
liepdavon
kad jis ti
Rafos
(senas m
kovojom
nuo kito
siraukę
kito ba
- Su
- T
notų, l
Aki
dulys
Vie
šianči
striuk
Kinų
- I
- I
T
-

TREČIĄ SAVAITĘ jau ėmiau nerimauti, kad neištversim. Mami, buvusi mūsų autoritetas saloje, po truputį traukėsi. Ji virė maistą, tada sėdėdavo laukdama, kol reikės išplauti indus. Ji neturėjo draugų, neturėjo kaimynų, kuriuos galėtų aplankyti. Ji sakydavo, esą privalome kalbėtis su manimi, bet liepdavome jai palaukti, kol Papi grįš namo, užtikrindavome, kad jis tikrai kalbės su ja.

Rafos nuotaika prastėjo. Tįmptelėdavau jam už plaukų (senas mūsų žaidimas), ir jis susprogdavo. Vis kovojome, ir kovojome, ir kovojome, o kai motina mus atplėšdavo vieną nuo kito, užuot susitaikę kaip senais laikais, sėdėdavome susiraukę priešingose kambario pusėse ir planuodavome vienas kito baigtį.

– Sudeginsiu tave gyvą, – pažadėjo.

– Turėtum sunumeruoti galūnes, – atsakiau, – kad jie žinotų, kaip tave surinkti per laidotuves.

Akimis švirkštėme rūgštį vienas į kitą lyg ropliai. Nuobodulys viską blogino.

Vieną dieną pamačiau brolių su sese iš ketvirto buto besiruošiančius eiti žaisti į lauką. Užuot pamojavęs jiems, užsimečiau striukę. Rafa sėdėjo ant sofos, neapsispręsdamas, ką rinktis – Kinų virtuvės šou ar visų žvaigždžių mažosios lygos žaidimą.

– Išeinu, – pasakiau jam.

– Mhm, išeini, – numykė.

Tačiau kai atidariau laukujes duris, šūktelėjo:

– Ei!

Lauke buvo labai šalta, beveik parkritau ant laiptų. Niekas šioje kaimynystėje nesivargino atkasti sniego. Vyniodamas šaliką ant veido užlipau ant nelygios sniego plutos. Pasivijau sesę ir brolių kitoje namo pusėje.

– Palaukit! – šūkteliu, – noriu žaisti su jumis!

Brolis stebėjo mane šypsodamasis puse lūpų, nesuprato nė žodžio, ką sakiau, ir nervingai spaudė rankas prie šonų. Jo plaukai buvo gąsdinamai jokios spalvos. Sesers akys buvo žalios, o strazdanotas veidas slėpėsi rožinės spalvos kailiniame gobtuve. Turėjome vienodas kumštines pirštines, nebrangiai pirktas „Dviejuose vyrukuose“. Stabtelėjau, atsidūrėme vienas priešais kitą, iškvepiamas baltas oras kone kryžiuosi toje nedidelėje atkarpoje tarp mūsų. Pasaulis buvo ledas, o ledą degino saulė. Tai buvo mano pirmasis tikras susidūrimas su amerikiečiais, jaučiausi atsipalaidavęs ir galintis. Pamosikavau savo kumštinėmis pirštinėmis ir nusišypsojau. Sesuo atsisuko į brolių ir nusijuokė. Tas kažką pasakė ir ji nubėgo, kur žaidė kiti vaikai. Jos juoko lupenų pėdsakai vyniojosi per petį it karšto oro putas.

– Ruošiausi išeiti, – pasakiau, – bet tėvas šiuo metu to neleidžia. Mano, kad mes per jauni, bet, klausyk, aš vyresnis nei tavo sesuo, o mano brolis atrodo vyresnis nei tu.

Brolis parodė pirštu į save ir tarė:

– Erikas.

– Aš vardu Junioras, – atsakiau.

Jis stovėjo visas išsiviepęs. Tada apsisuko ir nuėjo prie vaikų grupės. Žinojau, kad Rafa žiūri į mane pro langą, ir kovojau su savimi, kad neatsisukčiau pamojuoti. Gringų vaikai stebėjo mane per atstumą, o tada nuėjo.

– Palaukit, – pratariau.

Bet tuo momentu „Oldsmobilis“ įsuko į greta esančią aikštelę, jo padangos buvo murzinos ir aplipusios sniegu. Nega-lėjau sekti paskui vaikus. Sesuo dar kartelį atsigręžė, plaukų sruoga kyšojo iš kapišono. Jie nuėjo, o aš likau stovėti sniege tol, kol mano pėdos visai sušalo. Pernelyg bijojau gauti per užpakalį, jei eisiu nors kiek toliau.

Rafa buvo sudribęs priešais televizorių.

– *Hijo de la gran puta*¹, – sušvokščiau sėsdamasis.

– Atrodai sušalęs.

Nieko neatsakiau. Žiūrėjome televizorių, kol sniego gniūžtė trinktelėjo į kiemo durų stiklą ir privertė mudu pašokti.

– Kas čia buvo? – paklausė motina iš savo kambario.

Dar dvi gniūžtės sprogo ant stiklo. Žvilgtelėjau pro užuo-laidą ir pastebėjau brolių ir sesę besislepiančius už sniege už-kasto „Dodžo“.

– Nieko, senjora, – atsakė Rafa, – čia tik sniegas.

– Ką, jis ten šokti mokosi?

– Tik krinta.

Abu stovėjome už užuolaidos ir stebėjome, kaip brolis meta – stipriai ir greitai, lyg pičeris.

KIEKVIENĄ DIENĄ SUNKVEŽIMIAI su šiukšlėmis įva-
žiuodavo į mūsų rajoną. Sąvartynas buvo už poros mylių,
tačiau dėl žiemos oro mechanikos mus pasiekdavo neskiesti
kvapai ir garsai. Atidarę langą galėdavome girdėti ir užuosti
buldozerius skleidžiant šiukšles storais, dvokiančiais sluoks-
niais sąvartyno viršuje. Matėme kirus, atskrendančius į tą
piliakalnį, tūkstančius jų.

¹ Kalės vaike (*isp.*).

– Manai, vaikai ten žaidžia? – paklausiau Rafos.

Stovėjome terasoje – drąsu; Papi galėjo bet kurią minutę įsukti į stovėjimo aikštelę ir mus pamatyti.

– Aišku, kad taip, ką, tu nežaistum?

Apsilaižiau lūpas.

– Jie turėtų ten rasti tiek daiktų.

– Sočiai, – atsakė Rafa.

Tą naktį sapnavau namus, kad niekada neišvykome. Nubudau skaudančia gerkle ir išmuštas karščio. Nusiprausiau veidą kriauklėje, tada atsisėdau prie lango ir stebėjau ledo žvirgždą, kuris leidosi ir šalo į lukštą, dengiantį automobilius ir šaligatvį; Rafa miegojo. Sugebėjimas užmigti naujose vietose prarandamas su amžiumi, bet aš niekada jo neturėjau. Pastatas tik dabar rimo; ką tik įkaltos vinies įtampos magija po truputį atlėgo. Išgirdau kažką svetainėje, ten radau motiną, stovinčią priešais kiemo duris.

– Negali miegoti? – paklausė; halogeninių lempų šviesoje jos veidas atrodė toks lygus ir tobulas.

Papurčiau galvą.

– Visada buvom panašūs dėl šito. Tavo gyvenimas nebus dėl to nė kiek lengvesnis.

Apkabinau ją per liemenį. Tą rytą nuo kiemo durų matėme tris perkraustymo sunkvežimius.

– Pasimelsiu, kad būtų dominikiečiai, – pasakė ji, spausdama veidą prie stiklo, tačiau vietoj jų gavome puertorikiečius.

Ji tikriausiai paguldė mane į lovą, nes kitą rytą atsibudau šalia Rafos. Jis knarkė. Papi irgi knarkė kitame kambaryje, kažkas viduje kuždėjo, kad ir aš nebuvo tylus miegotojas.

Mėnesio pabaigoje buldozeriai uždengė sąvartyno viršūnę minkštu šviesiu purvu, ir išvyti kirai pasklido po visą kai-

mynystę, visur dergdami ir keldami sąmyšį, kol atvežė naują šiukšlių partiją.

MANO BROLIS RIMTAI SPYRĖSI būti sūnumi numeris vienas; jokiose kitose srityse Rafa per daug nepasikeitė, tačiau paklusti tėvui ėmė taip beatodairiškai kaip niekam kitam. Paprastai mano brolis buvo gyvulys, tačiau tėvo namuose jis virto į kažkokį *muchacho bueno*¹. Papi sakė, jog nori, kad liktume viduje, Rafa buvo viduje. Atrodė, lyg šitas persikėlimas į JAV nudegino aštriausius jo kampus. Labai greitai tie kampai grįžo dar siaubingesni nei bet kada, tačiau pirmaisiais mėnesiais jis buvo visai nutilęs. Nemanau, kad kas būtų jį atpažinęs. Ir aš norėjau patikti tėvui, bet man stigo tos nuolankios nuotaikos. Žaisdavu lauke, tačiau niekada neišklysdavau iš mūsų buto matymo lauko. Rafa prognozavo, kad mane pagaus. Buvo akivaizdu, jog mano drąsa vertė jį jaustis apgailėtinais, pro langą jis stebėjo, kaip voliojaisi sniege. Laikydavausi atokiau nuo gringų, tačiau kai pastebėjau brolių ir sesę iš ketvirto buto, lioviausi tupinėjęs ir ėmiau kauptis atakai. Erikas pamojavo, pamojavo ir jo sesuo, neatsakiau. Kartą jis priėjo ir parodė beisbolo kamuoliuką, kurį, panašu, buvo ką tik gavęs.

– Roberto Klementė, – pasakė.

Tačiau aš tęsiau savo forto statybas. Tada sesuo nuraudo ir garsiai kažką jam pasakė, Erikas pasitraukė.

Kartą sesuo buvo viena, pasekiau ją iki aikštės. Didžiuliai betoniniai vamzdžiai tysojo sniege. Ji nėrė į vieną tų vamzdžių, o aš nusekiau iš paskos ropodamas keliais.

¹ Gerą vaikiną (*isp.*).

Ji sėdėjo tame vamzdyje sukryžiuavusi kojas ir šypsojosi. Ištraukė rankas iš pirštinių ir patrynė jas viena į kitą. Buvome užuovėjoje, pasekiau jos pavyzdžiu. Sesuo bakstelėjo pirštu į mane.

– Junioras, – pasakiau.

– Eleinė, – pratarė ji.

Sėdėjome ten kurį laiką, man skaudėjo galvą nuo beprotiško noro su ja kalbėtis, o ji vis pūtė sau rankas. Tada išgirdo, kaip pašaukė brolis, ir išsiropštė iš vamzdžio. Aš padariau tą patį. Ji stovėjo šalia brolio. Kai šis pamatė mane, šūktelėjo kažką ir metė sniego gniūžtę. Mečiau vieną atgal.

Praėjus mažiau nei metams jų nebebus. Nebebus nė vieno baltojo. Liksime tik mes, spalvotieji.

NAKTĮ MAMI IR PAPI KALBĖJOSI. Jis sėdėjo savo stalo pusėje, ji palinko labai arti ir paklausė:

– Ar ketini kada nors išleisti tuos vaikus? Negali laikyti jų šitaip izoliuotų.

– Netrukus jie eis į mokyklą, – atsakė tėvas čiulpdamas pypkę, – ir kai tik žiema leis, noriu parodyti jums vandenyną. Aišku, matyti ir iš čia, bet geriau išvysti iš arčiau.

– O kiek dar truks žiema?

– Nebeilgai, – pažadėjo, – pamatysi. Po kelių mėnesių nė neprisiminsite viso šito, tada ir man nebereikės tiek dirbti. Pavasarį galėsime keliauti ir viską pamatyti.

– Tikiuosi, – atsakė Mami.

Motina nebuvo lengvai įbauginama moteris, tačiau Vals-tijose leido tėvui risti jai per galvą. Jei Papi pasakydavo, kad turi dirbti dvi dienas iš eilės, ji atsakydavo „gerai“ ir išvirdavo

daugiau *moro*¹. Mami buvo prislėgta ir liūdna, ilgėjosi savo tėvo, draugų, kaimynų. Ją perspėjo, kad JAV ne pati svetin-
giausia vieta, kur ir pats velnias gauna per uodegą, bet niekas
nesakė, kad visą likusį gyvenimą teks praleisti pusnyje su
vaikais. Ji rašė laišką po laiško ir siuntė namo, maldaudama
seserų kuo greičiau atvykti aplankyti. „Čia taip tuščia ir nėra
draugų.“ Ji meldė tėvą pasikviesti savo draugų. Ji norėjo pa-
sikalbėti apie nesvarbius dalykus, pasikalbėti su kažkuo, kas
nebūtų jos vaikas ar sutuoktinis.

– Jūs dar nepasirengę svečiams, – sakė Papi, – tik pasižiū-
rėk į šituos namus. Pažiūrėk į savo vaikus. *Me dan vergüenza*²
matyti juos taip slankiojančius aplink.

– Negali skųstis dėl šio buto. Aš nieko daugiau ir nedarau,
tik valau jį.

– O kaip dėl tavo sūnų?

Motina pažvelgė į mane, tada į Rafą. Uždėjau vieną batą
ant kito. Po šito ji liepė Rafai nepaleisti mano batraiščių iš
akių. Kai išgirsdavome tėvo furgoną įsukant į stovėjimo aikš-
telę, Mami pakviesdavo mus greitai apžiūrai. Plaukai, dantys,
rankos, kojos. Jei kas nors būdavo negerai, sukišdavo mus į
vonią, kol susitvarkydavome. Jos vakarienės darėsi vis praš-
matnesnės. Papi paprašius ji net pakeisdavo televizijos kanalą
nevadindama jo *zángano*³.

– Gerai, – galiausiai pareiškė jis, – gal ir įmanoma.

– Tai neturi būti baisiai didelis įvykis, – sakė Mami.

Du penktadienius iš eilės jis atsivedė po draugą vakarienės,
Mami apsivilko savo geriausią sportinį poliesterio kostiumą,

1 Juodosios pupelės – populiarus patiekalas Karibų salose (*isp.*).

2 Man gėda (*isp.*).

3 Idiotu, veltėdžiu (*isp. zargonas*).

mus elegantiškai papuošė raudonomis kelnėmis, storais baltais diržais, violetiniais „Chams“ marškiniais. Matydami ją dūstančią iš susijaudinimo ir mes ėmėme tikėti, kad mūsų pasaulis jau tuoj pasikeis į gera, tačiau tos vakarienės buvo keistos. Vyrai buvo viengungiai ir visą vakarą kalbėdavosi su Papi arba spoksodavo į Mami užpakalį. Atrodė, kad Papi mėgavosi jų draugija, tačiau Mami visą laiką leido ant kojų, tempdama ant stalo maistą, atidarinėdama alaus butelius ir keisdama televizijos kanalus. Ji pradėdavo kiekvieną vakarą labai natūraliai ir be susikaustymo, jos veidas galėjo pasidaryti rūstus taip pat lengvai kaip ir pragiedrėti. Tačiau kai vyrai atsilaisvindavo diržus, vedindavo kojų pirštus ir kalbėdavo savo kalbas, ji iškrisdavo iš žaidimo. Jos veido išraiškų mažėjo, kol galiausiai likdavo tik įtempta atsargi šypsenėlė, plaukiojanti kambaryje taip, kaip šešėlis lėtai plaukioja sienoje. Mes, vaikai, didžiąją laiko dalį buvome ignoruojami, išskyrus vieną kartą, kai pirmasis vyras, Migelis, paklausė:

– Ar judu boksuojatės taip pat gerai kaip tėvas?

– Jie geri kovotojai, – atsakė Papi.

– Jūsų tėvas labai greitas. Jo geras rankos greitis. – Migelis pasilenkė. – Mačiau, kai jis pribaugė vieną tokį gringą, daužė, kol tas pradėjo cypti.

Migelis atsinešė butelį romo „Bermúdez“; ir jis, ir mano tėvas buvo girti.

– Laikas jums eiti į savo kambarį, – pasakė Mami paliesdama man petį.

– Kodėl? – paklausiau. – Mes nieko daugiau neveikiam, kaip tik sėdim ten.

– Taip pat jaučiuosi ir aš, – pratarė Migelis.

Mami žvilgsnis perskėlė mane į dvi dalis.

– Užčiaupk burną, – pasakė ji stumdama mus į kambarį.

Kaip buvo galima nuspėti, mes sėdėjome ir klausėmės. Per abu vizitus vyrai valgė ir sveikino Mami dėl puikiai pavykusių patiekalų, Papi dėl sūnų, tada iš mandagumo liko dar kokiai valandai. Cigaretės, domino, apkalbos ir tuomet neišvengiamas: „Na jau turbūt eisiu. Ryt į darbą. Gi žinai, kaip yra.“

– Aišku, žinau. Ką gi dar mes, dominikiečiai, žinosim?

Paskui Mami tyliai plovė keptuves virtuvėje, šveitė prikepusią kiaulieną, kol Papi sėdėjo verandoje trumpomis rankovėmis; atrodė, kad per pastaruosius penkerius metus jis įgijo atsparumą šalčiui. Kai grįžo į vidų, nusiprausė ir apsivilko kombinezoną.

– Turiu eiti į darbą, – pasakė.

Mami liovėsi šveitusi keptuves.

– Turėtum susirasti nuolatinį darbą.

Papi truktelėjo pečiais.

– Jei manai, kad darbą taip lengva gauti, ko pati nesisirandi?

Vos jam išėjus Mami nuplėšė adatėlę nuo plokštelės ir pertraukė Feliksą de Rosario. Girdėjom, kaip ji apsivilko pal tą ir apsiavė batus.

– Manai, ji mus palieka? – paklausiau

Rafa suraukė kaktą.

– Gal, – atsakė.

Kai išgirdom, kaip atsidarė priekinės durys, drįsime išeiti iš kambario, butas buvo tuščias.

– Sekam paskui ją, – pasiūliau.

Rafa stabtelėjo prie durų.

– Duokim jai minutę, – ištarė.

- Kas tau?
- Palauksim dvi minutes.
- Vieną, - pasakiau garsiai.

Jis prispaudė veidą prie stiklinių durų. Jau buvome pasiruošę eiti pro duris, kai ji grįžo - švokšdama ir apgobta šalčio.

- Kur buvai išėjusi?
- Pasivaikščioti.

Ji nusimetė paltą prie durų; veidas buvo raudonas nuo šalčio ir kvėpavo taip giliai, lyg paskutinius trisdešimt žingsnių būtų bėgusi.

- Kur?
- Čia už kampo.
- Kodėl, po velnių, taip padarei?

Mami ėmė verkti, o Rafa uždėjo ranką jai ant juosmens, ji nustūmė. Grįžome į savo kambarį.

- Man atrodo, Mami eina iš proto, - pasakiau.
- Ji tiesiog vieniša.

NAKTĮ PRIEŠ PŪGĄ girdėjau vėją languose. Kitą rytą nubudau sušalęs. Mami kovėsi su termostatu; girdėjome vamzdžiuose gurguliuojantį vandenį, tačiau bute niekaip nešilo.

- Tiesiog eikite žaisti, - paliepė Mami, - tada per daug negalvosit.

- Sugedo?

- Nežinau. - Ji pažvelgė į rankenėlę abejodama. - Gal tiesiog šįryt lėčiau veikia.

Lauke nežaidė nė vienas gringas. Sėdėjome prie lango ir laukėme jų. Po pietų iš darbo paskambino tėvas; girdėjau, kaip kilo ir leidosi šakutė, kai atsiliečiau.

- Rafa?
 - Ne, čia
 - Pakvie
 - Artėja
 balsą. - N
 parvažiuo
 - O ką
 - Tiesi
 - Kur
 - Pas
 Ji nus
 - Ger
 Kai b
 kad imsi
 - Tie
 WAI
 vandeni
 - Ka
 Mirsim
 - Ne
 Aš j
 - Vi
 Ji m
 - O
 - S
 - Iš
 - N
 užpak
 Nu
 lyg ge

– Rafa?

– Ne, čia aš.

– Pakviesk motiną.

– Artėja didelė pūga, – aiškino jis Mami, girdėjau tėvo balsą. – Niekaip nepavyks grįžti pas jus. Bus rimta pūga. Gal parvažiuosiu rytoj.

– O ką man daryti?

– Tiesiog likit viduje. Ir prileisk vonią vandens.

– Kur miegosi? – paklausė Mami.

– Pas draugą.

Ji nusuko veidą.

– Gerai.

Kai baigė kalbėti, atsisėdo priešais televizorių. Numanė, kad imsiu kvaršinti jai galvą dėl Papi; pasakė:

– Tiesiog žiūrėk laidą, gerai?

WADO radijas rekomendavo apsirūpinti antklodėmis, vandenių, žibintuvėliais ir maistu. Neturėjome nieko.

– Kas nutiks, jei sniegas mus palaidos? – paklausiau. – Mirsim? Ar mus gelbės laivais?

– Nežinau, – atsakė Rafa, – nežinau nieko apie sniegą.

Aš jį gąsdinau. Nuėjo prie lango ir įsispoksojo.

– Viskas bus gerai, – ramino Mami, – kol sėdim šiltai.

Ji nuėjo dar padidinti šilumos.

– O kas, jei mus palaidos?

– Sniego negali būti tiek daug.

– Iš kur žinai?

– Nes dvylika colių nieko nepalaidos, net tokios rakštis užpakalyje kaip tu.

Nuėjau į verandą ir stebėjau, kaip pradeda kristi sniegas, lyg gerai atsijoti pelenai.

– Jei mirsim, Papi jausis blogai, – pasakiau.

Mami nususuko ir nusijuokė.

Per valandą prisnigo keturis colius, nesiliovė snigti.

Mami palaukė, kol atsigulėm, tačiau vis tiek išgirdau trinktelint duris ir pažadinau Rafa.

– Ji ir vėl ten.

– Lauke?

– Taip.

Jis niūriai apsiavė batus. Stabtelėjo prie durų ir pažvelgė atgal į tuščią butą.

– Eime, – pasakė.

Ji stovėjo pačiame aikštelės pakraštyje, pasiruošusi kirsti Vestminsterį. Kambario šviesos blykčiojo ant įšalusios žemės, o mūsų iškvepiamas oras bolavo tamsoje.

Sniegas sūkuriavo.

– Eikit namo, – paliepė ji.

Mes nejudėjome.

– Ar bent užrakinot pagrindines duris?

Rafa papurtė galvą.

– Vagims vis tiek per šalta, – pasakiau.

Mami nusišypsojo ir slystelėjo ant šaligatvio.

– Man nelabai sekasi vaikščioti šita velniava.

– Man sekasi, – pasakiau, – tik laikykis.

Perėjome Vestminsterį. Automobiliai judėjo labai lėtai, o vėjas buvo garsus ir pilnas sniego.

– Kur einam? – paklausė Rafa.

Jis stipriai mirksėjo, kad apsaugotų akis nuo sniego.

– Tiesiai, – atsakė Mami, – taip nepaklysim.

– Galim palikti žymes ant ledo.

Ji apglėbė mus abu.

– Bus
Nuėjo
vartyną,
Raritanu
vežimiai
savartyr
kažką
krepšin
ir pilna
Net
šuje, ly
apsime
dinėjan
pajusči

– Bus paprasčiau, jei tiesiog eisime tiesiai.

Nuėjome iki ten, kur baigiasi butai, ir pažvelgėme į sąvartyną, beformę, šešėliais aplipusią kalvą, kuri baigėsi ties Raritanu. Šiukšlių laužai degė ir žaizdos, o šiukšlių sunkvežimiai ir buldozeriai miegojo ramiai ir nuolankiai. Nuo sąvartyno sklindantis kvapas priminė kažką iš upės dugno, kažką drėgno ir vimdančio. Prie tuščio baseino aptikome krepšinio aikštelę ir kitą rajoną – Parkvudą, apgyvendintą ir pilną vaikų.

Net matėme vandenyną, ten pačiame Vestminsterio viršuje, lyg ilgus išlinkusius peilio ašmenis. Mami verkė, bet apsimetėme, kad nepastebime. Mėtėme sniego gniūžtes į slidinėjantčius automobilius, ir nusiėmiau kepurę vien tam, kad pajusčiau snaiges ant savo šalto ir kieto skalpo.